

Varavaltuutettu Mikko Haapalan ym. valtuustoaloite luottamuspaikkaneuvottelujen käytäntöjen kehittäminen kuntavaaleissa

Kaupunginvaltuusto 20.09.2021 § 97

Varavaltuutettu Mikko Haapala luki ja jätti seuraavan 8 valtuutetun allekirjoittaman valtuustoaloitteen:

Vaalit ja luottamuspaikkaneuvottelut ovat takanapäin. Vaalit käytiin poikkeuksellisissa oloissa, ja neuvotteluita luottamuspaikoista jouduttiin käymään keskellä parasta kesälomasesonkia. Kiitoksia kaikille mukana olleille. Nyt kun asiat ovat vielä tuoreessa muistissa, on hyvä hetki arvioida onnistumisia ja epäonnistumisia.

Kun katsoo kokonaisuutta, voi todeta, että tehtävä on suoritettu: viimeisetkin paikat on vihdoin saatu täytettyä. Itse neuvotteluprosessi ei kuitenkaan ollut kaikilta osin täysin onnistunut. Neuvotteluihin liittyvää materiaalia, kuvausta prosessin etenemisestä tai kokousmuistioita ei ollut saatavissa kirjallisesti. Myöskään listat luottamuspaikkajaosta eivät olleet ajallaan valmiita, eikä niitä käyty yhdessä läpi neuvotteluosapuolten kesken ennen viranhaltijoille toimittamista. Tästä seurasi sekaannuksia ja erilaisia korjaustarpeita ja korjausten korjaustarpeita. Viranhaltijat joutuivat tekemään ylimääräistä työtä ja kyselemään perään, kun heille toimitetut listat eivät täyttäneet esimerkiksi lain tasa-arvovaatimuksia. Tämä jätti ainakin Vihreiden valtuustoryhmän hämmennyksen valtaan.

Naantalissa kaksi puolueiden muodostamaa ryhmittymää, eli teknistä vaaliliittoa, jakoi paikat ensin kahteen osaan. Sen jälkeen nämä ryhmittymät jakoivat paikat keskenään. Tätä menetelmää käytettäessä sitä usein täydennetään pistetaulukon avulla, sillä muuten menetelmä suosii liikaa suuria pienten kustannuksella.

Naantalissakin on olemassa pisteytysmenetelmä paikkojen jakamiseen mahdollisimman reilusti ja vaalitulosta vastaavasti. Tänäkin vuonna neuvottelut aloitettiin pistetaulukoon tutustumalla. Lopulta taulukkoa ei kuitenkaan käytetty lainkaan suuremman neuvotteluosapuolen näin yksipuolisesti päättäessä. Tällaiset suuret neuvotteluita koskevat päälinjat, kuten esimerkiksi se, käytetäänkö pistetaulukkoa vai ei, olisi sovittava jo ennen vaaleja.

Meillä kaikilla on vastuu äänestäjille. Kaikkien on voitava luottaa siihen, että vaalien tulos toteutuu ja äänestäjien tahto näkyy luottamuspaikkajaossa. Kaupunginjohtaja on toivonut tällä valtuustokaudella panostettavan toimintakulttuurin kehittämiseen, avoimeen ja rakentavaan keskusteluun sekä ryhmien välisiin neuvotteluihin. Tervehdimme näitä tärkeitä huomioita ilolla.

Tärkeää olisikin nyt luoda luottamuspaikkaneuvotteluihin käytännöt, joiden taakse jokainen puolue voi asettua ja joita jokainen puolue voi pitää hyvinä ja oikeudenmukaisina riippumatta puolueen kulloisestakin kannatuksesta. Hyvä hallintotapa, jossa kaikki tietävät, mitä tapahtuu ja millä ehdoilla, on

reilu ja selkeä niin puolueille kuin viranhaltijoillekin. Avoimuus ja läpinäkyvyys ovat modernin demokratian elinehtoja. Tärkeää on saada vaalitulokset, eli demokratia toteutumaan ja näkymään luottamuspaikkajaoissa vaalikauden ajaksi.

Välttääksemme vastaavan tilanteen tulevissa vaaleissa me allekirjoittaneet valtuutetut esitämme, että Naantalin kaupunki perustaa kaikkien puolueiden edustajista, sekä hallinnon johtavista viranhaltijoista muodostuvan työryhmän. Työryhmän tehtävänä olisi pohtia luottamuspaikkaneuvottelujen prosessia ja muodostaa esitys neuvottelukäytännöistä tulevaisuuden vaaleja varten.

Päätös Valtuustoaloite merkittiin vastaanotetuksi.

Kaupunginhallitus 27.09.2021 § 366

Esittelijä Kaupunginjohtaja

Päätösehdotus Kaupunginhallitus lähettää valtuustoaloitteen hallintopalvelujen valmisteltavaksi. Aloitteen vastuuvastavalmistelijaksi nimetään hallintojohtaja Riitta Luotio.

Valtuustoaloitteen käsittelyprosessi saa kestää korkeintaan yhden vuoden aloitteen jättämisestä lukien.

Päätös Kaupunginjohtajan ehdotus hyväksyttiin.

Kaupunginhallitus 29.11.2021 § 477

Valmistelija Valmistelija Hallintojohtaja Riitta Luotio ja kaupunginlakimies Turo Järvinen:

Jokaisessa kunnassa on oma käytäntö ja kulttuuri luottamushenkilöpaikkojen jakamisessa. Yleisenä käytäntönä on, että valtuuston poliittiset ryhmät neuvottelevat ennakolta paikkajaoista, jolloin valtuusto voi neuvottelutuloksen perusteella yksimielisesti valita jäsenet ja varajäsenet sekä puheenjohtajat kunnallisiin toimielimiin. Mikäli neuvotteluissa ei onnistuta saavuttamaan yksimielisyyttä, joudutaan toimielimet ja niiden puheenjohtajistot valitsemaan toimielin kerrallaan toimittamalla vaali. Yleisesti tällaisissa vaaleissa käytetään suhteellista vaalitapaa.

Paikat suositellaan jakamaan valtuuston voimasuhteitten mukaisesti

Luottamushenkilöiden välisissä neuvotteluissa on lähtökohtana, että täytettävänä olevat luottamushenkilöpaikat jaetaan suhteellisen vaalin periaatteilla eri ryhmien valtuustopaikkojen voimasuhteiden mukaisesti. Valtuustossa edustettuina olevien ryhmien koon perusteella on mahdollista ennakolta laskea, kuinka monta paikkaa ryhmä suhteellisessa vaalissa tulisi saamaan. Tätä kuvaa seuraava esimerkki:

Valtuustossa on 43 valtuutettua. Puolueilla ja muilla ryhmillä (A-G) on valtuutettuja seuraavasti:

	A	B	C	D	E	F	G
valtuutettuja	16	9	6	5	4	2	1
Vertailuluvut/ d'Hont	16	9	6	5	4	2	1
	8	4,5	3	2,5	2	1	
	5,33333	3	2	1,666667	1,3333		
	4	2,25	1,5	1,25	1		
	--	--	--	--	--	--	--

Jos valittavana on 9-jäseninen toimielin, eri ryhmät saavat vertauslukujensa mukaisessa järjestyksessä paikkoja seuraavasti:

1. A (vertausluku 16)
2. B (vertausluku 9)
3. A (vertausluku 8)
4. C (vertausluku 6)
5. A (vertausluku 5,3333)
6. D (vertausluku 5)
7. B (vertausluku 4,5)
8. E (vertausluku 4)
9. B tai C (vertausluku 3-> sovittava ryhmien B ja C kesken tai ratkaistava esim. arvalla)

Kukin ryhmä saa paikkoja vertauslukujen mukaisessa järjestyksessä niin pitkälle kuin paikkoja on kussakin toimielimessä jaettavana. Tässä tapauksessa ryhmä A saa kolme paikkaa, ryhmä B vähintään kaksi paikkaa, ryhmä C vähintään yhden paikan sekä D ryhmä yhden paikan.

Vaaliliitto vaikuttaa

Yhdeksannen paikan osalta ryhmä B:n ja D:n vertausluku on sama, jolloin paikka ratkaistaan arvalla, mikäli neuvotteluteitse ei päästä sopimukseen. Eri ryhmät voivat olla keskenään yhteistyössä ja muodostaa eräänlaisen "vaaliliiton". Jos esim. ryhmät B ja E yhdistävät voimansa, niiden ensimmäinen vertausluku on 13 (9+4). D:n ja E:n on tällöin sovittava, miten paikat niiden kesken jaetaan.

Erityiset vaatimukset

Valtuusto voi hallintosäännössä määrätä, että tiettyyn toimielimeen voidaan valita vain valtuutettuja ja varavaltuutettuja, jolloin toimielintä voidaan nimittää valiokunnaksi. Hallintosäännön määräyksellä asianomaisen toimielimen kokoonpanolle asetettu vaatimus sitoo myös valtuustoa itseään sen valitessa toimielintä. Mikäli kokoonpano ei vaalien jälkeen vastaa hallintosäännön määräystä, on vaali toimitettava uudelleen. Puheenjohtajan on kuitenkin ennen vaalia syytä todeta kokoonpanoa koskeva vaatimus ja sen vaikutus vaalin tulokseen.

Myös laissa voidaan asettaa erityisiä kelpoisuusvaatimuksia, jotka on otettava vaalissa huomioon. Tällainen on esimerkiksi tasa-arvolain vaatimus siitä, että kussakin toimielimessä on oltava vähintään 40 % toista sukupuolta, jos ei erityisistä syistä muuta johdu. Vaatimus koskee sekä jäseniä, että varajäseniä erikseen. Jos toimielimen kokoonpano on tasa-arvolain 4 a §:n vastainen, on vaali toimitettava uudelleen. Sama vaatimus koskee kuntalain 73.3 §:n vaatimusta siitä, että enemmistö

kaupunginhallituksen jäsenistä on oltava muita kuin kunnan tai kuntakonsernin palveluksessa olevia henkilöitä.

Hallitus valvoo

Kunnanhallituksen lakisääteisenä tehtävänä on valvoa valtuuston päätösten laillisuutta. Jos toimielimeen on valittu henkilö, joka kunnanhallituksen näkemyksen mukaan ei ole vaalikelpoinen, kunnanhallituksen on jätettävä päätös täytäntöön panematta ja saatettava asia viipymättä valtuuston uudelleen käsiteltäväksi. Vaalikelvottomaksi todettu luottamushenkilö hoitaa tointa siihen saakka, kunnes valtuusto on valinnut toisen henkilön hänen tilalleen.

Uudessa käsittelyssä valtuusto voi valita toimielimen uudelleen tai valita vain vaalikelpoisuutta vailla olevan henkilön tilalle henkilö samasta ryhmästä, josta vaalikelvottomaksi todettu henkilö oli valittu.

Valtuustoryhmien puheenjohtajat avainasemassa

Luottamushenkilöpaikkojen jako on poliittisten ryhmien toimintaa ja viranhaltijaorganisaatio ei voi osallistua tähän miltään osin. Paikkajakoja koskevia neuvotteluja johtaa sen valtuustoryhmän puheenjohtaja, joka voitti em. kuntavaalit.

Naantalissa kaupungilla on tietävästi vuosikymmeniä käytössä ollut pisteytystaulukko, jota soveltaen paikkajakoista valtuustoryhmien välisissä neuvotteluissa sovitaan. Tämä pisteytysjärjestelmä ei ole hallinnon johtavien viranhaltijoiden tiedossa, eikä käytettävissä.

Tietojemme mukaan vuoden 2021 neuvotteluissa eri valtuustoryhmät solmivat keskenään vaaliliittoja, jonka seurauksena vaaliliitot ovat keskenään sopineet paikkajakoista valtuustoryhmien puheenjohtajien välisissä neuvotteluissa. Yhtenä konkreettisena ongelmana kesän 2021 kuntavaalien osalta oli se, että tietoja valtuustoryhmien puheenjohtajista ei kaikkien ryhmien osalta saatu ennen elokuuta.

Suostumus luottamustoimen vastaanottamiseen aina kirjallisena

Luottamushenkilöpaikkajoen jaossa on muistettava, että luottamustoimeen voidaan valita vain henkilö, joka on suostunut ottamaan toimen vastaan. Tämä suostumus on annettava ennen kuin henkilö valitaan luottamustoimeen. Laissa ei säädetä suostumuksen kirjallisesta muodosta, lukuun ottamatta valtuustoehdokkaan antamaa suostumusta. Suositeltavaa on, että poliittiset valtuustoryhmät huolehtivat kaikkien suostumusten antamisesta kirjallisena, jolloin suostumus voidaan tarvittaessa myös näyttää toteen.

Suostumus voi olla sisällöltään esimerkiksi seuraava:

*"Suostun ottamaan vastaan Naantalissa kaupungin "toimielimen nimi") jäsenen/varajäsenen luottamustoimen.
Päiväys ja suostumuksen antajan allekirjoitus."*

Kuntaliitto on ohjeistanut kunnanhallituksen, lautakuntien ja muiden toimielimien valintoja yleiskirjeellään 8/2021. Kuntaliiton yleiskirje on kuntavaalien jälkeen toimitettu tuolloin tiedossa olleille valtuustoryhmien puheenjohtajille.

Oheismateriaali:

- Kuntaliiton yleiskirje 8/2021 ”Kunnanhallituksen, lautakuntien ja muiden toimielinten valinnat”

Esittelijä	Kaupunginjohtaja
Päätösehdotus	Kaupunginhallitus ehdottaa, että - kaupunginvaltuusto merkitsee tiedoksi hallintopalveluiden antaman selvityksen varavaltuutettu Mikko Haapalan ym. valtuustoaloitteeseen. - varavaltuutettu Mikko Haapalan ym. valtuustoaloite merkitään loppuun käsitellyksi.
Päätös	Kaupunginjohtajan ehdotus hyväksyttiin.

Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 126
1442/00.01.02.03/2021

Esittelijä	Kaupunginhallitus
Päätösehdotus	Kaupunginvaltuusto merkitsee tiedoksi hallintopalveluiden antaman selvityksen varavaltuutettu Mikko Haapalan ym. valtuustoaloitteeseen. Varavaltuutettu Mikko Haapalan ym. valtuustoaloite merkitään loppuun käsitellyksi.
Kaupunginvaltuusto	Kaupunginhallituksen ehdotus hyväksyttiin.